

Keleti-BAKONY

LIFE07 NAT/H/000321

TERMÉSZETMEGŐRZÉSI TERV A „KELETI BAKONY” LIFE+ PROJEKT BEFEJEZÉSÉT KÖVETŐ IDŐSZAKRA

2014. július

LIFE07 NAT/HU/000321

**Kiemelt fontosságú élőhelyek és fajok helyreállítása és megőrzése a Kelet-Bakony térségben
„Keleti-Bakony” projekt**

Restoration and conservation of priority habitats and species in the Eastern Bakony area
Project „Eastern Bakony”

<i>Projekt időtartama:</i>	2009. február 2. – 2014. július 31.
<i>Projekt terület:</i>	Várpalota lő- és gyakorlótér, Veszprém megye, Magyarország
<i>Teljes költségvetés:</i>	2.238.642 euró
<i>Az Európai Bizottság támogatásának aránya:</i>	74,98%
<i>Társfinanszírozó:</i>	Vidékfejlesztési Minisztérium
<i>Konzorciumi tagok:</i>	Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatal, VERGA Veszprémi Erdőgazdaság Zrt., Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság, Aquaprofit Műszaki, Tanácsadási és Befektetési Zrt.

www.life.keletibakony.hu

Tartalomjegyzék

1. A projekt történetének rövid bemutatása	4. oldal
2. A projekt indokoltsága	4. oldal
3. A projekt területe	5. oldal
4. Az elvégzett tevékenységek és elért eredmények	6. oldal
5. A projekt során tapasztalt kihívások	7. oldal
6. Jelenlegi helyzet – SWOT elemzés	9. oldal
7. LIFE után folytatódó természetvédelmi akciók és tevékenységek	10. oldal
8. Utószó	13. oldal

1. A PROJEKT TÖRTÉNETÉNEK RÖVID BEMUTATÁSA

A Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatalának jogelődjei vezetésével, a VERGA Veszprémi Erdőgazdaság Zrt., a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság és az Aquaprofit Zrt. közösen kerestek megoldásokat a kiemelt fontosságú élőhelyek és fajok helyreállítása és megőrzése érdekében a Kelet-Bakony térségében. Az Európai Unió LIFE+ Programjának 2007. évi pályázati kiírására „Restoration and conservation of priority habitats and species in the Eastern Bakony area” címmel beadott pályázatot az Európai Bizottság 2008. október 27-én nyertesként hirdette ki.

Az öt év időtartamú projekt megvalósítása 2009. február 2-án kezdődött. A vállalt természetvédelmi feladatok 2,2 millió euróból valósultak meg. Az élőhely helyreállítás során gyeprekonstrukció, erdőátalakítás, bányák rekonstrukciója, illetve az elhagyott épületek, használaton kívüli katonai objektumok elbontása vagy átalakítása történt meg, például egyes bunkerek átalakítása denevérbarát élőhellyé. A terület gyepes élőhelyeinek helyreállítása keretében az elszaporodott cserjefajok (galagonya, kökény, vadrózsa) kiirtására 600 hektáron került sor. A katonai lögyakorlatokkal járó tüzesetek megfékezése érdekében kiépült egy gyors és hatékony tűzoltási rendszer, melynek alkotóelemeit képezik a projekt keretében beszerzett tűzvédelmi berendezések, összesen közel 6 km-en létrehozott tűzvédelmi pászta, valamint a projektben kialakított vízgyűjtő medence. Az őshonos faállomány visszaállítása érdekében a területen található feketefenyő erdők átalakítása során molyhos tölgy és csertölgy magoncok telepítése zajlott.

A Keleti Bakony projekt LIFE utáni Természetvédelmi Tervének célja, hogy azonosítsa és javaslatot tegyen a természetvédelmi és kezelési tevékenységek körére, amelyeket a projekt befejezését követően kell alkalmazni annak érdekében, hogy az elsődleges fontosságú természetes élőhelyek és veszélyeztetett fajok hosszú távú megóvása megvalósulhasson, a Keleti Bakony projekt konkrét természetvédelmi akciói során elért eredmények fenntarthatósága biztosított legyen, és hogy a Szubpannon sztyeppek (6240), a Közép Európa domb és hegyvidéki mészkő törmeléklejtői (8160), a Pannon gyertyános-tölgyesek *Quercus petraea*-val és *Carpinus betulusszal* (91G0) és a Pannon molyhos tölgyesek *Quercus pubescens*-szel (91H0) elnevezésű élőhelyekkel, valamint a fénylő zsoltina (*Serratula lycopifolia*) és a kerecsensólyom (*Falco cherrug*) veszélyeztetett fajokkal rendelkező területeken történő hasonló beavatkozásokat segíthesse.

2. A PROJEKT INDOKOLTSÁGA, CÉLJAI

A HM vagyonkezelésű és katonai használatú védett természeti területeket – tekintettel azok nagyközönség elől való elzártsága miatt – viszonylag zavartalan élőhelyek jellemzik. Ezen természetvédelmi szempontból értékes, gyakran nagy kiterjedésű területek jelentős hányada a Natura 2000 hálózat részét képezi, emiatt ezeknek a különleges területeknek a természeti erőforrásait meg kell őrizni, a korábban leromlott, degradálódott élőhelyeket helyre kell állítani, és a folyamatos katonai tevékenység és a természetvédelmi szempontok közötti optimális egyensúlyt meg kell találni.

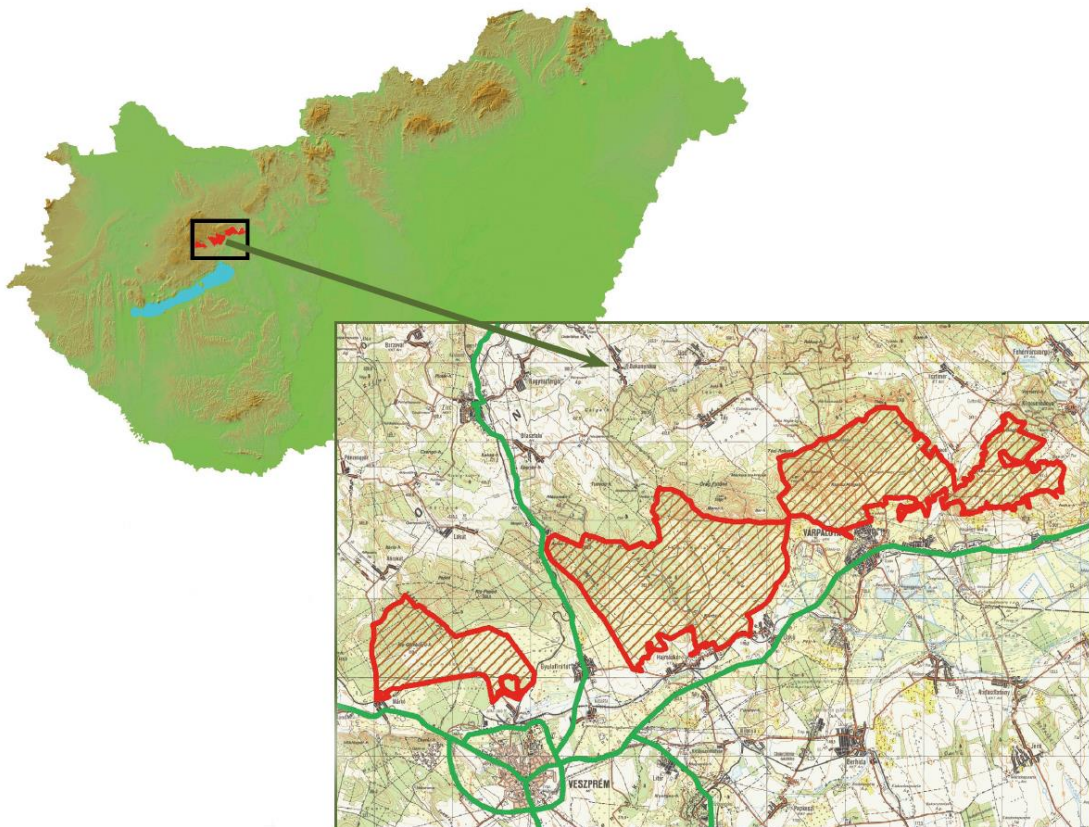
A projekt területe hosszú idő óta katonai tevékenységeknek ad otthont, az állandó katonai gyakorlatokat és a lövészeteket beleértve. Bár a térség biológiai sokfélesége viszonylag jól megmaradt, a természeti folyamatok és a katonai tevékenységek számos olyan veszélyforrást eredményeznek, amelyek kezelését a jelen projekt célozza meg. A Keleti Bakony projekt javaslatának megfogalmazását, kidolgozását indokoló fő célok az alábbiak voltak:

- megállítani az élőhelyek természetes leromlását, és megóvni a területen található prioritásfajokat;
- a múltbeli és folyó katonai tevékenységek – mint például tűzkárok – káros hatásainak

- orvoslása, és élőhely-helyreállítási munkák elvégzése, különösen a biológiai szukcesszió ellen;
- fenntartani és kiterjeszteni a legeltetési kezeléseket – ezáltal növelve a gazdálkodók jövedelmeit, valamint a természet megőrzés hasznait;
- életképes, projekt utáni természetmegőrzési terv készítése, ami hosszú távra figyelembe veszi a természeti erőforrások megőrzését és a fontos érintettek (stakeholder-ek) szükségleteit (például környezettudatos katonai iránymutatások);
- legjobb gyakorlatok alkalmazása a hatékony disszemináció érdekében a nagyközönség, a környezetvédők, a civil szervezetek, katonai személyzet és más LIFE+ katonai projektek kezelői felé a projekt folyamán és befejezését követően is.

3. A PROJEKT TERÜLETE

A projekt területe a Bakony hegység keleti részén (Veszprém megyében) található, és olyan ökoszisztémákat tartalmaz, amelyeknek olyan élőhelyek és fajok is részei, amelyek az Európai Tanács természetes élőhelyek, valamint a vadon élő állatok és növények védelméről szóló 92/43/EGK irányelve és a vadon élő madarak védelméről szóló 79/409/EGK irányelve alapján veszélyeztetettek.

4. AZ ELVÉGZETT TEVÉKENYSÉGEK ÉS ELÉRT EREDMÉNYEK

Tevékenységek

A projekttevékenységeket olyan területeken folytatták a partnerek, amelyek mindegyike a Natura 2000 hálózat része volt, vagy azzá vált a projekt időtartama alatt (2010. május 25-i hatállyal bővült a területek listája a 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletben szereplő földrészletekkel).

A projektben vállalt feladatok az ún. előkészítő akciókkal kezdődtek, amelyek a projekt konkrét természetvédelmi akcióinak megalapozását szolgálták.

Előkészítő intézkedések

- A projektterület előzetes felmérése a Natura 2000 fajok és élőhelyek tekintetében
- A Natura 2000 helyek kezelési terveinek összeállítása a projekt helyszínre
- Műszaki vizsgálat és tervezés

Az előkészítő akciókat követték e konkrét természetvédelmi beavatkozások, amelyek mind a Keleti Bakonyban található elsődleges fontosságú természetes élőhelyek és veszélyeztetett fajok megőrzésével kapcsolatban valósultak meg.

Konkrét természetvédelmi akciók:

- A további természetvédelmi akciókhoz szükséges gépek beszerzése
- A leromlott állapotú szubpannon lejtősztyepp helyreállítása a cserjések eltávolításával
- A kerecsensólyom populációja növekedésének és fészkelésének ösztönzése
- Az illegális hulladéklerakók, az elhagyott utak, bányák és katonai létesítmények rekultivációja
- Tűzvédelmi pászták kialakítása a lőtér és a kiemelt élőhelyek között
- Vízyűjtő medence létesítése tűzvédelmi célból
- Az úthálózat rekonstrukciója tűzvédelmi céljából
- A szubpannon lejtősztyepp füves tájak és pannon molyhos tölgyes élőhelyek helyreállítása az invazív fás-szárú fajok visszaszorításával
- A telepített feketefenyő erdőállományok átalakítása pannon molyhos tölgyes élőhellyé 35,5 hektáron
- A pannon molyhos tölgyesek és a közép-európai domb- és hegyvidéki mészkő-törmeléklejtő élőhelyek, valamint a fénylő zsoldina (*Serratula lycopifolia*) fajok megőrzése és helyreállítása
- A legjobb gyakorlati tapasztalatok kicserélése gyakorlati együttműködés révén a tényleges megőrzési tevékenységekben résztvevőkkel

Annak érdekében, hogy a Keleti Bakonyban folyó természetvédelmi projekttel kapcsolatos információk minél szélesebb körben ismertté váljanak, az eredményekről a lehető legtöbben értesülhessenek, tájékoztató akciókat hajtottunk végre.

Tájékoztató akciók:

- A projekt honlapjának elkészítése és karbantartása
- Sorompók, tájékoztató és figyelmeztető táblák kihelyezése
- Tanösvény kialakítása

- Layman jelentés kiadása
- Média-megjelenések
- Információs és oktatási anyagok kiadása
- Lakossági fórumok
- Vezetett kirándulások a nagyközönségnek
- A katonai személyi állomány belső oktatása a gyakorlati környezet- és természetvédelemről
- A legjobb gyakorlati tapasztalatok cseréje más LIFE+ katonai kezdeményezésekkel
- Projekt utáni kommunikációs terv
- A legjobb gyakorlati tapasztalatok kicserélése gyakorlati együttműködéssel a tényleges elterjesztési tevékenységekben résztvevőkkel

A projekt eredményei

- Összesen 600 hektáryi leromlott pannon füves puszták helyreállítása a cserjés eltávolításával
- 5 db mesterséges fészkek kihelyezése a kerecsensólyom ismételt megtelepedésének elősegítésére, 600 ürge áttelepítése a projekterületre
- 37 db, a projekterületen található illegális hulladéklerakó, bánya, felhagyott katonai objektum rekultivációja
- Összesen 6.422 tonna különböző típusú hulladék elszállítása a területről
- Tűzvédelmi övezetek (tűzpászta) kialakítása összesen 6 km hosszúságban
- Tűzvédelmi vízgyűjtő medence megépítése 9.300 m³ víz tározása céljából
- Tűzvédelmi útvonalak rekonstrukciója összesen 34,5 km hosszúságban
- Feketefenyő erdők átalakítása őshonos molyhos tölgy és csertölgy állománnyá közel 35,5 hektáron
- Tanösvény létrehozása a Vár-völgyben (13 állomással, táblákkal)
- Összesen 4 vezetett túra mintegy 400 résztvevővel
- A katonai személyi állomány részére 4 alkalommal képzés megtartása összesen 121 fő részvételével
- Nagysikerű nemzetközi konferencia megtartása a Kisalföldi homokpuszta projekttel (LIFE08 NAT/H/000289) közösen, 13 országból közel 100 résztvevővel
- Az eredmények folyamatos monitoringja

5. A PROJEKT SORÁN TAPASZTALT KIHÍVÁSOK

A projekt megvalósítása során több olyan kihívással kellett a partnerségnek megbirkóznia, ami akadályt jelenthetett a konkrét természetvédelmi akciók megvalósítása előtt.

A közbeszerzési szabályok megváltozása

A közbeszerzési törvényben 2009. április 1-én olyan változások léptek hatályba, amelyek késleltették a beszerzések befejezését, és ezáltal a természetvédelmi akciók során használni tervezett berendezések később kerülhettek a Kedvezményezettek birtokába. Tekintettel arra, hogy a Konzorcium elegendő tartalékidővel kalkulált olyan akciók esetében, amelyek a közbeszerzések által közvetetten érintettek voltak, a munkaterv átalakításával a kihívásra a Kedvezményezettek választ tudtak adni.

Extrém időjárás

A 2010 tavaszán tapasztalt extrém időjárási körülmények a tervezetten felüli, további lépéseket teendőket igényeltek a C6 akció (Vízgyűjtő medence megépítése tűzvédelmi célból), valamint a C7

akció (Tűzvédelmi úthálózat felújítása) vonatkozásában. A 100 éves csapadék rekordot megdöntő esőzések, a rövid idő alatt lezúduló csapadékmennyiség gyorsan tönkretette a projekt keretében már felújított utakat. Bár a vízgyűjtő medence tervezése és megépítése a megfelelő körültekintéssel történt, a rekordmennyiségű csapadék a gát szerkezetét folyamatos veszélynek tette ki. A gátszakadás megelőzése érdekében így szükségessé vált a gát átvágása. 2010. júniusában mind a vízgyűjtő medence, mind az utak helyreállítására sor került. További kihívást jelentett az esőzéseket kísérő erős szél, amelynek következtében a molyhos tölgy telepítések érdekében megbontott fekete fenyő állományban bekövetkezett fakidőlések a telepítések árnyékolásában eredményeztek negatív változást. A projekt keretében a molyhos tölgy telepítések megóvása érdekében épített vadvédelmi kerítések a fakidőlések következtében jelentősen megrongálódtak. Mindezen károk felszámolása plusz tevékenységeket eredményezett, amelyeket csak 2011-ben sikerült véglegesen megoldani.

Korlátozott bejárás a projekt területére

A projektterületre a belépés a rendszeres katonai gyakorlatok következtében csak korlátozottan valósulhat(ott) meg. Az MH Bakony Harckiképző Központtal folytatott folyamatos konzultációk eredményeképpen a Kedvezményezettek előre értesítést kaptak a lövészeti gyakorlatok időpontjairól, így a munkálatok hatékony tervezése és végrehajtása is megvalósulhatott.

Támogatási szerződés módosítása

A projekt megvalósítása során realizált tényleges költségek jelentős mértékben eltértek, alacsonyabbak voltak a pályázatban megjelenített összegeknél a C4 akció (A területen található illegális hulladéklerakók, bányák és felhagyott katonai létesítmények rekultivációja) esetében. Noha a pályázat megfogalmazásakor szakértők bevonására is sor került, a rekultiváció során ténylegesen felszámolt hulladék mennyisége jelentősen alulmúlta a tervezettet, így a tervezett költségek terén „megtakarítás” keletkezett. A szerződésmódosítási kérelem két fő pontot tartalmazott: (1) a műszaki tartalom növelése újabb források bevonása nélkül, valamint (2) egyéb költségátcsoporthozások kezdeményezése a tapasztalatok alapján. A szerződésmódosítási kérelmet az Európai Bizottság jóváhagyta.

A Kedvezményezettek személyi állományában történt változások

A projekt megvalósítás időszakában több változás is érintette a Kedvezményezettek által a projektre delegált munkavállalók személyét. Az új projektcsapat tagok és kapcsolattartók, illetve döntéshozók hamar megszerezték az a tudást, ami szükséges volt ahhoz, hogy a projekt végrehajtása továbbra is gördülékenyen valósulhasson meg.

Szándékos károkozások

A projekt időtartama alatt több alkalommal okoztak ismeretlen elkövetők károkat a projekt során létrehozott vagy megvásárolt javakban. A dőzert olyan mértékben tették tönkre, hogy több hónapig használhatatlanná vált, így a tevékenységeket sem lehetett a tervezett határidőre végrehajtani. A tanösvény útvonalán és a kihelyezett táblákban, illetve pihenőhelyeken történt rongálások rendszeresek voltak. Noha a VERGA – mint érintett Kedvezményezett – mindent megtett a károk megelőzése érdekében, végleges megoldást a projekt időtartama alatt nem talált.

A projekt honlapjának helyt adó szerver meghibásodása

A projekt honlapjának az a szerver ad otthont, amelyet a Koordináló Kedvezményezett a projekt során beszerzett. 2012 nyarán a szerver meghibásodott, a honlap eltűnt. A szerver megjavítását és ismételt üzembe helyezését követően néhány nappal újabb probléma merült fel, ami az alaplapot érintette, ami miatt a honlap közel fél éven át nem volt elérhető. A Konzorciumnak a honlapot teljesen újra kellett építenie.

6. JELENLEGI HELYZET – SWOT ELEMZÉS

BELSŐ			
P O Z I T Í V	ERŐSSÉGEK 1. Kedvező természeti folyamatok a projekt eredményeképpen 2. Nagyfokú területismeret, alapos feltártság 3. Érdeklődő, felelősségteljes közösségek a térségben. 4. Jó együttműködés a projektpartnerek között. 5. Jó együttműködés a lőtérparancsnoksággal. 6. Kiváló együttműködés az érintettek között. 7. A honlapon elérhető részletes és szemléletes tájékoztatás	GYENGESÉGEK 1. A terület őrzése nem teljesen megoldott a nagy kiterjedés miatt 2. Korlátozott befolyás a területen folytatott honvédségi tevékenységre, területhasználatra. 3. Illegális területhasználat. 4. Legális, de a terület szempontjából kedvezőtlen területhasználat (pl. autóverseny). 5. Korlátozott befolyás a területet veszélyeztető hatásokra. 6. Változó szakkezelők	N E G A T Í V
	LEHETŐSÉGEK 1. Az alapos feltártságból és a Natura 2000 fenntartási tervből adódóan lehetőség a természeti értékek tudatos megőrzésére 2. Monitoring eredmények értékelése szerinti továbblépés 3. További munkák a jelenlegi területen, esetleg a terület bővítése 4. Szakmai eseményeken további jelenlét 5. Honlap folyamatos aktualizálása	VESZÉLYEK 1. A terület használatának kedvezőtlen átalakulása. 2. Projekt eredményeinek fenntartásához a finanszírozási források megtalálása, előteremtése. 3. Konzorciumi partnerek megszűnése, átalakítása, stb. 4. időjárási szélsőségek 5. állandó rongálások, szemét elhelyezés 6. Nagy terület – nehéz védelem 7. A projekt honlapja technikai okok miatt elérhetetlenné válik 8. Túl sok információ kiáramlása esetén a lényegi adatok elveszhetnek. nem érik el céljukat	
KÜLSŐ			

7. LIFE UTÁN FOLYTATÓDÓ TERMÉSZETVÉDELMI AKCIÓK ÉS TEVÉKENYSÉGEK

Végrehajtott (természetvédelmi) akció	Jövőbeni (természetvédelmi) tevékenység	Fontosság (Kritikus> Szükséges > Fontos)	Felelős	Lehetséges finanszírozási forrás
C.2 - A leromlott állapotú szubpannon lejtősztyepp helyreállítása a cserjések eltávolításával	Füves területek éves karbantartása, állapottól függően	Szükséges	VERGA	VERGA saját forrás
C.3 – A kerecsensólyom populációja növekedésének és fészkelésének ösztönzése	A) Az 5 éves fenntartási időszak alatt egyszeri ürgetelepítés max. 100 állattal a már meglévő kolóniát érintően (rátelepítés) vagy új helyre. B) Lásd alább, E.4-nél leírtakat	Fontos	BfNPI	BfNPI költségvetés
C.4 – Az illegális személtlerakók, az elhagyott utak, bányák és katonai létesítmények rekultivációja	A létrehozott infrastruktúra karbantartása, rendszeres felügyelete	Fontos	VERGA	VERGA saját forrás
	Újonnan lerakott hulladék elszállítása, a terület rendszeres felügyelete	Fontos	VERGA	VERGA saját forrás
	Rendszeres látogatások a projekt rekultivációkkal érintett területeire. A terület őrzése a VERGA szakembereivel együttműködve.	Fontos	HM VGH / BHK	HM VGH / BHK költségvetés
C.5 –Tűzvédelmi pásztták kialakítása a katonai gyakorlótér és a kiemelt élőhelyek között	Tűzpásztták éves kétszeri karbantartása	Szükséges	VERGA	VERGA saját forrás
	Tűzpásztták ellenőrzése nagy nemzetközi gyakorlatok előtt. Együttműködés a VERGA szakembereivel a nem tervezett karbantartások esetén.	Fontos	HM VGH / BHK	HM VGH / BHK költségvetés
C.7 – Az úthálózat rekonstrukciója tűzvédelmi céljából	Felvonulási utak folyamatos karbantartása	Szükséges	VERGA	VERGA saját forrás
C.8 – A szubpannon lejtősztyepp füves tájak és pannon molyhos tölgyes élőhelyek helyreállítása az invazív fászszerű fajok visszaszorításával	A helyreállított területek állapotának figyelése	Szükséges	VERGA	VERGA saját forrás
C.9 – A telepített feketefenyő erdőállományok átalakítása pannon molyhos tölgyes élőhellyé 35,5 hektáron	Molyhos tölgy és cser tölgy pótlások szükség szerinti folytatása, erdő-átalakítás folytatása, folyamatos ápolás	Szükséges	VERGA	VERGA saját forrás
C.10 – A pannon molyhos tölgyesek és a közép-európai domb- és hegyvidéki mészkő-törmelékletű élőhelyek, valamint a fénylő zsoldina (Serratula lycopifolia) fajok megőrzése és helyreállítása	Vadkizáró kerítés állapotának rendszeres ellenőrzése, karbantartása állapottól függően	Szükséges	VERGA	VERGA saját forrás
D.1 – A projekt honlapjának elkészítése és karbantartása	Fenntartás és tartalmi frissítés	Szükséges	AQUA	AQUA saját költségvetés

Végrehajtott (természetvédelmi) akció	Jövőbeni (természetvédelmi) tevékenység	Fontosság (Kritikus> Szükséges > Fontos)	Felelős	Lehetséges finanszírozási forrás
D.3 – Tanösvény kialakítása	Tanösvény- és információs táblák, sorompók karbantartása, pótlása, a rongálások helyreállítása	Szükséges	VERGA	VERGA saját forrás
D.4 – Layman jelentés	Az elkészült jelentés terjesztése konferenciák, vezetett túrák alkalmával	Fontos	AQUA	
D.8 – Vezetett kirándulások a nagyközönségnek	A fenntartási időszak alatt min. 1 vezetett túra bonyolítása	Fontos	BfNPI	BfNPI saját forrás
D.9 – A katonai személyi állomány belső oktatásának folytatása a gyakorlati környezet- és természetvédelemről	A fenntartási időszak (5 év) alatt min. 1 oktatás megtartása	Fontos	BfNPI	BfNPI saját forrás
	Gyakorlatokon résztvevő katonai személyzet részére a katonai zsebkártyák átadása. Együttműködés az oktatás során a BfNPI szakembereivel.	Fontos	HM VGH	HM VGH költségvetés
D.10 – A legjobb gyakorlati tapasztalatok cseréje más LIFE+ katonai kezdeményezésekkel	A projekt során alkalmazott legjobb gyakorlatok promotálása nemzeti és hazai katonai konferenciákon.	Fontos	HM VGH	HM VGH költségvetés
D.11 – A projekt utáni kommunikációs terv	A projekt utáni kommunikációs terv végrehajtása, koordinálása; a honlap fenntartása, frissítése; a projekt facebook oldalának létrehozása; rendezvényeknél szakmai segítség	Fontos	AQUA	AQUA saját költségvetése
E.4 – Akciók eredményességének monitorozása	C.2: A) 2018. v. 2019. évben az érintett terület élőhely-térkép készítése. B) 50 db 2x2 m kvadrát felvétele Braun-Blanquet módszerrel a cserjeirtott területeken 5 év alatt 2 alkalommal. C) 20 db 2x2 m kvadrát felvétele Braun-Blanquet módszerrel a cserjeirtott területekkel szomszédos szubpannon sztyeppen 5 év alatt 2-szer.	Szükséges	BfNPI	Részben BfNPI saját erő
	C.3: A) Évi egy v. két alkalommal ellenőrizzük a költőtálcákban való megtelepedést. B) Az ürgetelepítések helyén 5 éven át évente augusztus végén állomány-felvételt végzünk: adott évi egyedszám gyarapodás, telep kiterjedésének, a járatrendszer kivezető nyílásainak térbeli mintázatának időben történő változása.	Szükséges	BfNPI	
	C.4: 2018. v. 2019. évben az érintett területen növény-cönológiai felmérés készítése a kijelölt mintaterületeken (nem az összes lokalitásnál!).	Szükséges	BfNPI	
	C.5: A tűzpázták nyomvonalán 5 éven át, évente egyszer növényzeti borítottság (%) felvétele néhány ponton.	Szükséges	BfNPI	

Végrehajtott (természetvédelmi) akció	Jövőbeni (természetvédelmi) tevékenység	Fontosság (Kritikus> Szükséges > Fontos)	Felelős	Lehetséges finanszírozási forrás
	C.8: 2018. v. 2019. évben az érintett terület élőhelytérkép készítése.	Szükséges	BfNPI	
	C.9: Fa magoncok számolása 3 db 30x30 m kijelölt kvadrátban. Kvadrátonként 50 db 1 m ² -es mintavételi keretben véletlenszerű mintavételezéssel 5 év alatt 2-szer.	Szükséges	BfNPI	
	C.10: A) Serratula lycopifolia ponttérképezése 5 év alatt 3 alkalommal. B) 20 db 20x20 m kvadrát Braun-Blanquet módszert alkalmazó cönológiai felvétele 5 év alatt 2-szer.	Szükséges	BfNPI	

8. UTÓSZÓ

A Keleti Bakony projekt a megvalósító partnerek jelentős részének első, közvetlen Európai Unió társfinanszírozással megvalósuló elképzelése volt.

A Konzorcium tagjai nagy elkötelezettséggel hajtották végre a vállalt feladatokat, és örömmel osztották meg az eredményeket egymással, a szakmai közönséggel, az érintett területek lakosságával.

Mi, akik a projekt megvalósulásának közvetlen részvevői, az eredmények részesei lehettünk, továbbra is hívei leszünk és tudatosan terjesztjük a természetvédelmi értékeket, a környezettudatosságot, valamint az elért eredmények fenntartásának fontosságát.

Honvédelmi Minisztérium Védelemgazdasági Hivatal

